

Predstavitev novega Evropskega načrta premagovanja raka

Dr. Marjetka Jelenc, doc. dr. Tit Albreht, Karmen Hribar, mag. psih.,
Nacionalni inštitut za javno zdravje, Slovenija

Na predvečer svetovnega dneva boja proti raku, 3. februarja 2021, je Evropska komisija (EK) predstavila težko pričakovani Evropski načrt premagovanja raka (*angl. Europe's Beating Cancer Plan*), ki predstavlja poglavitno prednostno nalogo predsednice EK von der Leynove na področju zdravstva. Leto dni pred tem, točno na dan svetovnega dneva boja proti raku, 4. februarja 2020, je evropska komisarka za zdravstvo gospa Kyriakides prvič uradno spregovorila o Evropskem načrtu premagovanja raka. Povedala je, da si EK z načrtom želi zmanjšati breme raka, ki predstavlja velik javnozdravstveni problem v večini evropskih držav.

Epidemija covid-19 je razmere na področju obvladovanja raka zagotovo poslabšala in zato so aktivnosti in znatna finančna sredstva, ki jih predvideva Evropski načrt

premaganja raka na področju EU še kako dobrodošla. Na pobudo EK je med pripravo Evropskega načrta premagovanja raka svoje mnenje podal tudi Nacionalni inštitut za javno zdravje (NIJZ) kot koordinator projekta skupnega ukrepanja – Inovativno partnerstvo za boj proti raku (*angl. Innovative Partnership for Action Against Cancer – iPAAC JA*), ki združuje 44 ustanov iz 24 evropskih držav in ga v kar 80 odstotkih sofinancira EK (Jelenc, et al. 2021).

Izhodišče Evropskega načrta za premaganje raka so nove tehnologije in raziskave ter inovacije, sam načrt pa predstavlja nov pristop Evropske unije (EU) k preprečevanju, zdravljenju in oskrbi na področju raka. V sklopu Evropskega načrta za premaganje raka bo obravnavana celotna pot bolezni, od preprečevanja raka do kakovosti življenja bolnikov z rakom in preživelih s poudarkom na ukrepih, kjer lahko EU največ pripomore. Za izvedbo Evropskega načrta premagovanja raka so namenjene kar štiri milijarde evrov (Jelenc, et al., 2021; Evropska komisija, 2021). Načrt bo podprt z ukrepi, ki vključujejo različna področja, od zaposlovanja, izobraževanja, socialne politike in enakosti prek trženja, kmetijstva, energije, okolja in podnebja do prometa, kohezijske politike in obdavčenja (Evropska komisija, 2021).

Evropski načrt premagovanja raka temelji na štirih stebrih (*angl. pillars*), kot so poimenovali štiri ključna tematska

področja. To so preventiva, zgodnje odkrivanje raka, diagnostika in zdravljenje ter kakovost življenja bolnikov z rakom in tistih, ki so raka preboleli, oz. preživelih. Tako imenovane presečne teme »*angl. cross cutting*« pa so raziskave in inovacije, digitalna in personalizirana medicina ter zmanjševanje neenakosti. Evropski načrt premagovanja raka vsebuje deset vodilnih pobud (*angl. flagship initiatives*) in kar dvaintrideset ukrepov na vsaki ključni stopnji bolezni.

Na področju raziskav in inovacij v službi pacienta sta vodilni pobudi Center znanja o raku (*angl. Knowledge center on cancer*) ter *pobuda slikovne diagnostike raka (angl. EU cancer imaging initiative)*. Center znanja o raku bo predvidoma začel delati že letos in bo v podporo novim tehnologijam, raziskavam in inovacijam, pomagal pa bo tudi pri usklajevanju znanstvenih in tehničnih pobud, povezanih z rakom na ravni EU. Pobuda slikovne diagnostike raka naj bi zaživela v letu 2022, predvideva pa vzpostavitev EU atlasa slik, povezanih z rakom. Na področju preventive je vodilna pobuda cepljenje 90 % ciljne populacije deklet in fantov proti HPV okužbam, v časovnem okviru 2021–2030. Ukrepi na področju preventive bodo namenjeni ključnim dejavnikom tveganja, kot so tobak (s ciljem zagotoviti, da do leta 2040 tobak uporablja manj kot 5 % prebivalstva), škodljivo uživanje alkohola, onesnaževanje okolja in nevarne snovi. Poleg tega bo kampanja »HealthyLifestyle4All« spodbujala zdravo prehrano in telesno aktivnost. Na področju izboljšanja zgodnjega odkrivanja in zdravljenja raka je postavljena vodilna pobuda *vzpostavitev nove sheme presejanja* za raka s podporo EU; časovni okvir je zastavljen do leta 2025.

Na področju zagotavljanja visokih standardov oskrbe na področju raka so načrtovane vodilne pobude *ustanovitev nacionalnih celovitih centrov za raka (angl. Comprehensive Cancer Centers)*, *diagnostika in zdravljenje raka* za vse ter evropska pobuda *razumevanje raka*, vse v časovnem obdobju 2021–2025. Do leta 2030 naj bi imelo 90 % upravičenih bolnikov dostop do nacionalnih celovitih centrov za boj proti raku, povezanih z novo mrežo EU. Na področju diagnostike in zdravljenja so predvideni ukrepi za zagotovitev boljše celostne in celovite oskrbe raka in odpravljanje neenakega dostopa do kakovostne oskrbe in zdravil. Evropska pobuda *razumevanje raka* (UNCAN.eu) pa bo pomagala prepoznati posameznike na visoki ravni tveganja za pogoste vrste raka (Evropska komisija, 2021).

Področje kakovosti življenja bolnikov z rakom, preživelih in skrbnikov pokriva pobuda *boljše življenje za bolnike z rakom*, ki vključuje razvoj pametne kartice (*angl. cancer survivor smart card*) za posameznike, ki so raka preboleli in pa virtualni Digitalni center za evropske paciente, ki bo razvit v sklopu misije rak, ki smo jo bralkam in bralcem Utripa že predstavili (Hribar & Jelenc, 2020). Pobuda pokriva področje izboljšanja kakovosti življenja bolnikov z rakom in preživelih, vključno z rehabilitacijo, potencialno ponovitvijo tumorja, metastatskimi boleznimi in ukrepi za podporo socialni integraciji in ponovni integraciji na delovnem mestu. Pomembno področje zmanjšanja neenakosti vsebuje vodilno pobudo *register neenakosti na področju raka*, ki bi pomagal ugotavljati trende, razlike in neenakosti med državami članicami in regijami. Ustanovljen naj bi bil že leta 2021. Na področje otroških rakov je umeščena vodilna pobuda oz. iniciativa pomoč otrokom z rakom. Otrokom naj bi zagotovili dostop do hitrega in optimalnega odkrivanja raka, diagnostike, zdravljenja in oskrbe (Evropska komisija, 2021).

EU si že več desetletij aktivno prizadeva za zmanjšanje pojavnosti raka. Evropski načrt premagovanja raka je že drugi evropski načrt na področju premagovanja raka; prvi načrt je bil sprejet v poznih osemdesetih letih, sprožil pa je številne pozitivne spremembe in posledično sprejetje pomembne evropske zakonodaje na področju tobaka in zdravja pri delu. Že takrat so se države članice EU zavezale, da bodo skušale zmanjšati smrtnost zaradi kroničnih bolezni v EU, vključno z rakom. Prepričani smo, da bo tudi aktualni Evropski načrt premagovanja raka prinesel pozitivne premike na širšem področju raka ter s tem koristi za vse prebivalce EU.

Literatura

Evropska komisija, 2021. *Europe's Beating Cancer Plan: A new EU approach to prevention, treatment and care*. Dostopno na: https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/en/IP_21_342 [20.3.2021]

Hribar, K. & Jelenc, M., 2020. *Misije – novost na področju evropskih raziskav in inovacij pri Evropski komisiji*. Utrip: informativni bilten Zbornice zdravstvene nege Slovenije, 28(4), pp. 62–63.

Jelenc, M., Hribar, K. & Albreht, T., 2021. *Priprava Evropskega načrta premagovanja raka "Europe's Beating Cancer Plan"*. Utrip: informativni bilten Zbornice zdravstvene nege Slovenije, letn. 29, št. 1, pp. 56–57. Dostopno na: <https://www.zbornica-zveza.si/wp-content/uploads/2021/02/UTRIP-Februar-Marec-2021.pdf>. [20.3.2021].